

ZDENKO TOMISLAV TENŠEK
Zagreb

KAPUCINI, KATOLIČKI RED U SVIJETU I KOD NAS
I CAPPUCCINI – UN ORDINE CATTOLICO NEL MONDO E TRADI NOI

L'Ordine dei cappuccini (Ordo Fratrum Minorum Capuccinorum) un brano del francescanesimo che ebbe l'origine nei turbolenti tempi del secolo XVI. L'importanza della sua comparsa per la Chiesa e per la società sta nel fatto del rapido incremento dei suoi membri, di cui molti divennero santi

Uvod

Redovništvo koje se nadahnjuje sv. Franjom Asiškim (1182.-1226.) i sv. Klari Asiškoj (1194.-1253.) sastoji se od tri reda: prvog reda koji čine redovnici, drugog koji čine redovnice i trećeg u koji se uključuju vjernici svjetovnjaci oba spola.

Kapucinski red ili Red manje braće kapucina (Ordo Fratrum Minorum Capuccinorum; OFM Cap), uz Manju braću franjevce (opservante) i konventualce (minorite), treći je samostalni ogranak prvoga Reda sv. Franje Asiškog. Temeljni cilj sljedbenika je nasljedovanje Krista u vidu vlastitog posvećenja i apostolat na tragu najstrože franjevačke predaje. Vanjski raspoznajni znaci su im habit kestenjastosmeđe boje s dugačkom šiljastom kukuljicom (kapucom) na plećima, uže (cingul) o pojasu s krunicom. Nose bradu.

Nastanak, prvo razdoblje (1525-1625)

Počeci Kapucinskoga reda sežu u prvu polovicu XVI. stoljeća, povijesno razdoblje društva u transformaciji obilježeno renesansom, antropocentrizmom, znanstvenim i geografskim otkrićima te moralnom dekadencijom u Crkvi. Razdoblje je to pojave Luthera i reformacije, kao i katoličke restauracije, odnosno vjerske obnove, koja je uslijedila koncilom u Tridentu. Svi ti događaji zahvatili su i Red sv. Franje koji se nakon početaka u XII. stoljeću podijelio na konventualce i opservante.

Nova, kapucinska reforma odlikuje se realizmom i osjećajem za povijesni trenutak, i kao takva postala je snažan instrument kršćanske obnove i katoličke restauracije.

Začetnici Kapucinskog reda su opservanti Matteo da Basco i Ludovico da Fossombrone koji godine 1525. započinju s novom redovničkom zajednicom. Odvajaju se od opservanata, te od pape Klementa VII. dobivaju kanonski temelj za svoju zajednicu bulom RELIGIONIS ZELUS (2. 7. 1528.). Ideja vodilja ovim reformatorima bila je što vjerniji i radikalniji povratak autentičnom franjevaštvu. Pridružuju im se drugi vrсни opservantski predstavnici, među kojima Francesco da Jesi, Giovanni da Fano te Bernardino Ochino da Siena koji je 1542. apostazirao i prešao na protestantizam.

Već u prvih deset godina broj članova popeo se na 700, u 12 provincija. Prve Konstitucije datiraju iz 1535. Odlikuju se jednostavnošću i snažnim apostolskim obilježjem. One ostaju sve do danas *magna charta* kapucinskog zakonodavstva. U početnom zamahu kapucine osvaja ideja pustinjaštva, tako da se na prvom generalnom kapitolu god. 1529. u Albacini red naziva "Manja braća od pustinjačkog života". Papinski dokumenti novi red nazivaju do god. 1535. "Capucciati", a od 1535. "Capucini". U prvih 50 godina kapucini su bili prisiljeni ostati unutar Italije papinskim dekretom (5. 1. 1537). Unatoč tome novi se Red god. 1575. popeo već na 3.500 članova u 18 provincija i 300 samostana. Kad im je papa Grgur XIII. udijelio slobodu da smiju ići izvan Italije (bilo je to 6. 5. 1574.), u roku od 25 godina kapucini su se proširili po svim zemljama Europe: Francuska (1574.), Španjolska (1577.-78.), Švicarska (1581.), Tirol (1593.), Češka (1599.), Bavarska i Austrija (1600.), Rajnska (1611.), Irska (1615.). Ubrzo potom dolaze u Mađarsku (1640.) i u Poljsku (1681.).

Kapucini u sjeverne hrvatske krajeve dolaze zaslugom svetoga Lovre Brindiškog, crkvenog naučitelja, koji god. 1600. osniva samostan u Grazu, odakle onda preko Ljubljane (1606.) kapucini dolaze na Rijeku gdje podižu samostan god. 1610. God. 1618. kapucini dolaze u Zagreb i nastanjuju se na Gornjem gradu. U to vrijeme hrvatski kapucini pripadaju Štajerskoj provinciji koja je osnovana god. 1608. i u kojoj su bili samostani današnje Austrije, Slovenije i Hrvatske. Oko samostana Rijeke i Zagreba kapucini su zračili primjerom pokorničke ozbiljnosti, te razvijali svoju djelatnost u gornjoj Hrvatskoj.

Izuzetnom sposobnošću kapucini su se tijekom prvog stoljeća svoga postojanja znali prilagoditi mentalitetu i potrebama različitih naroda, i to je razlog njihova brzog širenja i privlačnosti. Na kraju prvog stoljeća, g. 1625. bilo ih je 16.967, u 42 provincije i u 1260 samostana. Uz navedene brojke i činjenice, spominjemo neke poglavite značajke kapucina:

1. Njihov franjevački duh krasilo je svjedočanstvo života;
2. Imali su izuzetne, mudre i vidovite poglavare i potporu Svete Stolice;
3. Krasila ih je blagost i strogoća života, te jednostavnost kojom su se približavali potrebnima u svakidašnjim prilikama i u javnim nedaćama, npr. prilikom zaraza, epidemija i sl.
4. Prihvaćali su mnogooblični apostolat i bili su se sposobni obnavljati; osim toga u apostolatu su bili veoma pokretljivi, poglavito u propovijedanju;
5. Pridaju veliku važnost propovijedanju i ističu se kao putujući propovjednici; u početnim godinama propovijedaju i braća laici, a ne samo svećenici;
6. Duhovnost, bazirana na Utemeljitelju, poglavito na Pravilu, a sasvim posebno na oporuci sv. Franje, hrani se franjevačkom školom. Središte te duhovnosti je evanđeoska jednostavnost i kristocentričnost, usredotočena naročito na Kristovu muku i Euharistiju.

7. Posebne značajke duhovnosti bile su im: duh konventualne molitve s težnjom prema kontemplaciji; veliko siromaštvo s jakim naglaskom na strogoći, odricanju, ali i blagosti; žarka ljubav prema Bogu i čovjeku. Sve je to dalo veliku dinamiku njihovu apostolatu.

Iz prvog stoljeća kapucinske duhovne škole niknuli su sveci toga razdoblja: Feliks Kantalijski (blagi apostol Rima), Serafin iz Montegranara (pokornik), Josip iz Leonesse (pučki misionar), Lovro Brindiški (učitelj Crkve), Fidelis iz Sigmaringena (prvo-mučnik Propaganda fide), Benedikt iz Urbina (učeni propovjednik).

Kapucini se u tom razdoblju ističu i pisanjem duhovno asketskih spisa. Studij im je vrlo dobro organiziran od početka. Svaka provincija morala je imati svoj studij filozofije i teologije. Formacija traje sedam godina. Već godine 1575. izrađuju svoj Generalni plan studija (ratio studiorum) koji donosi načela o programima, profesorima i studentima. Taj se plan uglavnom bazira na teološkim i duhovnim temeljima sv. Bonaventure, Duns Scota i ostalih franjevačkih učitelja.

Kapucinski apostolat, koji smo ukratko zacrtali, temeljio se na intenzivnoj molitvi u samostanskoj samoći i na metodičkom studiju svetih znanosti. To je članovima omogućilo da budu osposobljeni prilagoditi se različitim vrstama apostolata u evanđeoskom duhu. Kapucini se ističu u pomaganju siromašnima i bolesnima, rade na obnovi kršćanskog naroda i očuvanju vjere, te djeluju na obraćanju heretika i šizmatika, naročito u protureformacijskom razdoblju Katoličke crkve.

Poglaviti oblik pripreme mladih u duhovnoj, kulturnoj i profesionalnoj spremi bilo je propovijedanje. Jednostavnim, pučkim, evanđeoskim načinom propovijedanja, prilagođenim potrebama i težnjama društva i kršćanskog naroda, kapucini su svuda pobuđivali oduševljenje, o čemu svjedoče onovremene Kronike. Od posebnih značajki njihova propovijedanja i načina apostolata bilježimo:

- a/ učili su ljude mislenoj (mentalnoj) molitvi;
- b/ stvorili su oblike prakse Quarantore (četrdesetsatnice);
- c/ širili su marijanski kult;
- d/ širili su kršćanski nauk;

e/ osobitim su marom širili društveni apostolat, osnivajući udruženja, bratovštine i druge ustanove čiji je cilj bilo pomaganje ljudima u nevolji.

Kapucine nalazimo i na bojnim poljima gdje su hrabрили ratnike i bili uz ranjene i umiruće; posebice u ratovima protiv Turaka.

Od samih početaka među kapucinima se njegovao i širio autentični misionarski duh. Već Konstitucije iz 1535. donose o tome temeljne smjernice. Potkraj 16. stoljeća nalazimo kapucinske misionare u Egiptu i u Indiji.

Zlatno doba Kapucinskoga reda (1625.-1789.)

U drugo stoljeće života Kapucinski je red ušao s puno nade i obećanja. Unutarnja životnost i savršena organizacija na duhovnom i apostolskom planu omogućila je kapucinima stalan rast sve do Francuske revolucije (1789.). Red se širi izvan Europe, u Afriku, Ameriku i Aziju i pred Francusku revoluciju dostiže broj od 35.000 članova u 64 provincije i 1760 samostana.

Nakon početnog zamaha osnutkom samostana u Rijeci i Zagrebu, tek pred kraj XVII. st. počinje naglo širenje kapucina u hrvatskim krajevima. U južnim hrvatskim

krajevima koji su bili pod talijanskom upravom kapucini god. 1688. dolaze u Herceg Novi, a 1691. u Split. God. 1699. kapucini dolaze u Varaždin gdje podižu samostan. U XVIII. st. niču samostani u Osijeku 1703., Karlobagu 1710., Beogradu 1718., Zemunu 1724., te u Zadru 1732. Uz samostan u Karlobagu, koji je postao veliki misijski centar vjerske obnove, kapucini grade i male gostinje u Perušiću, Ribniku i Kaniži odakle ponajviše zaslugom Marina iz Senja rade kao misionari na vjerskoj obnovi naroda nakon oslobođenja Like i Krbave od Turaka. U tom drugom razdoblju kapucinske povijesti poglavita središta hrvatskih kapucina jesu: Zagreb, Varaždin, Karlobag i Rijeka. Štajerska provincija, u kojoj se nalaze i hrvatski samostani, potkraj XVIII. st. imala je 800 redovnika i 34 samostana. Od velikih hrvatskih kapucina ovoga razdoblja ističu se posebno dvojica: Štefan Zagrebec i Juraj Malevec zvani Pater Gregur Kapucin, koji su svojim spisima na hrvatskom kajkavskom jeziku obogatili hrvatsku jezičnu i duhovnu kulturnu baštinu.

Razlozi ovog stalnog napretka kapucina na općem planu jesu:

1. autentičan franjevački život, koji se stalno obnavljao mudrim zakonodavstvom pod vodstvom izuzetno sposobnih poglavara, a što je za učinak imalo plodove svetosti i apostolata;

2. crkvena hijerarhija je cijenila kapucine, jednako tako društvene vlasti; narod ih je poštovao i volio;

3. Sveta Stolica uzimala je kapucine u mnogim delikatnim potrebama. Papinski su propovjednici od 1743. Isto tako kraljevi i ugledne dvorske obitelji birali su kapucine za duhovne i diplomatske savjetnike;

4. jednostavan puk kako u gradovima tako u selima u osobnim potrebama i u narodnim nesrećama u kapucinima je imao istinske i evanđeoske prijatelje. Kapucin je postao "pučki fratar" (Manzoni, Zaručnici).

Duhovnost koja krasi kapucine ovoga razdoblja slijedi proces koji je već bio zacrtan u prvome razdoblju. Isus Krist, naročito u otajstvima Muke i Euharistije, ostaje središte kako osobne svetosti, tako propovijedanja i pisanja duhovnih spisa. Osim toga, Djevica Marija postaje siguran put koji vodi Kristu. Kapucini šire njezinu slavu i kult. U molitvi prednost se daje afektivnoj molitvi i intimnom sjedinjenju s Bogom.

Sveci toga razdoblja: sv. Ignacije Lakonski i 9 blaženika.

Kapucini su se u tom razdoblju istakli na području svetih i profanih znanosti, primjerice: Sveto pismo, teologija, filozofija, matematika, fizika, astronomija, medicina, botanika; poezija i književnost, filologija, povijest i historiografija, arhitektura, slikarstvo, kiparstvo.

Kapucinski apostolat toga razdoblja krasi veoma široko polje inicijativa, a usmjeren je poglavito na tri pravca: prema vjernicima katolicima, prema protestantskim kršćanima i pravoslavnima te prema nekršćanima muslimanima. Na svakom od tih područja bilježimo brojne kapucinske evanđeoske djelatnike. Na području evanđeoskog propovijedanja značajno je primijetiti da su kapucini budno pazili da u moralnoj, intelektualnoj i profesionalnoj formaciji svećenika dosljedno slijede tradicionalne metode. Kandidati za propovjednike morali su nakon teološkog studija kroz pet uzastopnih godina polagati poseban ispit pred provincijskom komisijom. Da bi se u toj formaciji postigao željeni uspjeh, veliku se pažnju polagalo u studij svetoga govorništvu, kao posebne teološko-pastoralne discipline. U tu svrhu pripremali su se posebni udžbenici, naročito u Francuskoj i u Italiji. Osim toga, udžbenicima teološkog sadržaja pridodavala su se sustavna kazala koja su ukazivala na propovjedničku materiju.

Tijekom XVII. stoljeća kapucini se ističu posebno kao dvorski propovjednici.

U političkom apostolatu nalazimo također brojne kapucine koji po nalogu Svete Stolice zastupaju Katoličku Crkvu pred vladarima. Predvodnik i najznačajniji predstavnik takvog apostolata je sv. Lovro Brindiški, crkveni učitelj.

Kao pučki propovjednici kapucini su se u XVII. i XVIII. stoljeću istakli kao vrsni i uspješni pučki misionari.

Poučavanje kršćanskog nauka stalna je vrsta apostolata kojim se kapucini bave. Izlažu ga propovjednici s propovjedaonica. Propovjednici su istodobno i priređivači katekizama za odrasle i za djecu.

Dvorba bolesnika, umirućih i uznika na smrt uvijek je bila u velikoj cijeni kod kapucina. Nerijetko bi u samostanu jedan svećenik bio određen za to služenje. Ističu se tako u dvorbi bolesnika za velikih epidemija (kuge, kolere, poplave, ratovi i sl..., usp. Manzoni, *Zaručnici*, Osijek, *Kućna povijest osječkog samostana...*). Kapucini su u tom razdoblju pratili kršćanske vojnike na bojnim poljima, bili duhovna utjeha ranjenima na tijelu i na duši.

Apostolat među protestantskim i pravoslavnim kršćanima tražio je posebnu pripravu. Zato su se organizirali tečajevi iz kontroverzije, polemičke teologije i iz učenja istočnih jezika. Kapucini koji su se istakli na tom području, posebno među protestantima i u pobijanju janzenizma, ostavili su nam pisane radove o metodologiji i načelima za taj rad.

Apostolat među nekršćanima jedna je od svijetlih točaka veoma uspješnog kapucinskog apostolata. Misionarski duh poglavari su zdušno poticali otvarajući misijske centre na svim kontinentima. Posebno valja istaknuti Bliski Istok, Afriku, Istočnu Aziju, Sjevernu i Južnu Ameriku.

Od Francuske revolucije do danas (1789.-danas)

Naravno da Kapucinski red u tom razdoblju pogađaju povijesni potresi, kako društveni tako i crkveni. Kad su god. 1790. u Francuskoj ukinuti redovi, među njima su bili i kapucini. Tek u prvoj polovici XIX. stoljeća djelomično se oporavljaju. U tom razdoblju Red naglo pada zbog jozefinizma u Austro-Ugarskoj i Kulturkampfa u Njemačkoj. Društvene prilike u tom razdoblju ne štede kapucine niti u Španjolskoj niti u Italiji. Godine 1850. Red se smanjuje na 11.000, a 1884. pao je na svega 7.500 članova. Pa i u tom razdoblju, ondje gdje je to bilo moguće, kapucini pokazuju sposobnost prilagodbe i otvaranja novih postaja. Tako polovicom XIX. stoljeća dolaze u Gvatemalu, Ekvador, Čile i u Urugvaj. Njemački kapucini proganjani od Kulturkampfa otvaraju svoje nove postaje u Sjevernoj Americi.

Stagnacija Kapucinskog reda uslijed jozefinizma pogodila je drastično i hrvatske kapucine. Carskim dekretom 18. svibnja 1783. samostani Štajerske provincije koji su bili izvan Austrije, dakle oni u Hrvatskoj i Sloveniji, odvojeni su od matične Štajerske provincije i postali posebna *Hrvatsko-slovenska* kustodija. God. 1788. raspušten je samostan u Zagrebu. U nj se smjestila vojska za Austrijsko-Turskog rata (1787-1791). Hrvatski kapucini uz velike napore bore se za svoj opstanak i osjetno se oporavljaju i brojem članova i djelatnošću. Polovicom XIX. st. zaslugom o. Angelika Bedenika kustodija je podignuta na rang provincije. Sam Angelik gradi hrvatski samostan u Trstu.

Godine 1884. u Rimu su se po prvi put nakon jednog stoljeća sastali predstavnici gotovo svih provincija na generalni kapitul Reda. Predviđanja za budućnost nisu bila baš obećavajuća. No, kapitularci su na svojim sjednicama postavili načela za hrabro suočenje s postojećom stvarnošću. Na tom je kapitolu, dakle g. 1884. izabran za generala Reda Bernard Christen iz Andermatta (Švicarac) koji je Red vodio pune 24 godine i poduzeo mnoštvo obnoviteljskih pothvata. Red počinje cvasti. Od tada, unatoč dvjema svjetskim ratovima i progonstvima u nekim europskim zemljama, broj redovnika je u stalnom porastu. Red se širi u Estoniju, Letoniju, Portugal, Kanadu, Srednju Ameriku, Filipine i u Australiju.

U tom trećem razdoblju bilježimo brojne herojske likove svetosti: Apolinar iz Posata, žrtva francuske revolucije (1792) proglašen blaženim god. 1926; Josip iz Cadixa, apostol Španjolske u XVIII. st. proglašen blaženim 1894; Franjo iz Camporossa, Konrad Parzhamski, Inocent iz Berza i mnogi drugi, među kojima je i naš sv. Leopold Bogdan Mandić.

Uz ove svete likove valja spomenuti i brojne učitelje duhovnosti u mnogim provincijama.

Organizacija studija uslijed carskih i državnih zabrana tražila je nove puteve. Jedan od značajnih pomaka u tom pravcu je otvaranje serafskih sjemeništa pod konac XIX. i tijekom XX. stoljeća. Među najznačajnije valja ubrojiti koledž u Appenzellu i u Stansu, u Švicarskoj. Nakon II. svjetskog rata u našoj Ilirskoj provinciji kroz dvadesetak godina djelovala je Serafska srednja škola. U nekim europskim zemljama otvaraju se teološki interni studiji, kao npr. u Fribourgu u Švicarskoj i u Louvainu u Belgiji. Početkom XX. stoljeća ustanovljen je u Rimu Međunarodni kolegij "Sv. Lovre Brindiškog". Slična studijska središta otvaraju se u Oxfordu, Milanu, Salamanci, Washingtonu, Montréalu. Hrvatska kapucinska provincija početkom XX. stoljeća imala je svoj teološki studij na Rijeci. Ilirska provincija, osnovana nakon Prvog svjetskog rata, imala je do II. svjetskog rata svoj teološki studij u Škofjoj Loki.

Propovijedanje je ostalo i u ovom razdoblju na visokoj cijeni. U svim provincijama Reda, nakon teološkog studija, godina dana bila je posvećena svetom govorništvu. Unatoč žalosnim političkim događajima, koji su potresli Red u gotovo svim zemljama Europe, svugdje je bilo vrsnih propovjednika koji su nam ostavili brojna svoja propovjednička djela, bilo tiskana bilo u rukopisima. Dvorski propovjednici, koje smo spomenuli u drugom razdoblju, polovicom osamnaestog stoljeća postupno nestaju zbog sve veće laicizacije društva i zbog gubljenja kršćanskog žara u vladajućim krugovima društva. No, Red je i nadalje zadržao privilegij papinskog propovjednika, među kojima bilježimo tridesetak vrsnih propovjednika, uglavnom Talijana.

Pučke misije i katehizacija i dalje ostaju važan vid apostolata kapucina. U tom trećem razdoblju, posebice u novije vrijeme, na zahtjev mjesne Crkve kapucini sve više prihvaćaju župe, iako je Red kroz svu svoju dugu povijest institucionalno odbijao prihvaćati župski apostolat, osim u misijama. Tako samostanske crkve sve češće postaju župne crkve u duhu crkvenoga prava.

Misionarski žar u smislu zasadijanja Crkve (*plantatio Ecclesiae*), koji je od Francuske revolucije sve do polovice XIX. stoljeća jenjavao, počinje iznova cvasti, naročito u pravcu Bliskog Istoka, Indije i Afrike. Uz evangelizacijski rad kapucini se ističu i na socijalnom i karitativnom polju. Grade sirotišta, bolnice, naročito bolnice za gubavce, a ističu se i na kulturnom polju otvaranjem škola, koledža, filozofskih studija i dr. To

vrijedi i za misionarski rad među šizmaticima (Turska, Armenija, Sirija, Bugarska, Mezopotamija).

Početakom XX. st. Rijeka postaje središnji hrvatski kapucinski samostan. Pod vodstvom Bernardina Škrivanića postaje žarište vjerske i kulturne obnove u Hrvatskoj. Njegovom zaslugom kapucini podižu samostane u Splitu i Dubrovniku. Nakon I. svjetskog rata hrvatski kapucini ponovno su doživjeli brojčani pad. Nakon stvaranja državne jedinice Jugoslavije god. 1918. hrvatski i slovenski samostani koji su se našli u njenim granicama sjedinjeni su u novu provinciju nazvanu *Ilirska Provincija*. Zaslugom bl. Alojzija Stepinca kapucini se god. 1941. vraćaju u Zagreb gdje u istočnom dijelu grada, u Dubravi, podižu župnu crkvu sv. Mihaela i samostan. God. 1967. Ilirska Provincija podijeljena je u dvije zasebne jedinice, slovenski i hrvatski komesarijat. God. 1974. službeno je i formalno proglašena provincijom pod zaštitom sv. Leopolda Bogdana Mandića. Službeni joj je naziv: *Hrvatska kapucinska provincija sv. Leopolda Bogdana Mandića*.

God. 1965. Red ima 15.700 članova. Te godine, po završetku II. vat. koncila, imenovana je posebna komisija koja je imala zadatak zacrtati pravac obnove zakonodavstva prema koncilskim zahtjevima. Na posebnom kapitulu god. 1968. u Rimu, na kojem je sudjelovalo 127 kapitulara i tridesetak teologa-perita, zacrtani su pravci obnove Reda u duhu II. vatikanskog koncila prihvaćanjem novih Konstitucija koje su *ad experimentum* (na pokus) stupile na snagu 25. prosinca iste godine. Nakon što je Red kroz višegodišnje provjere i poboljšanja tekst Konstitucija pažljivo preispitao na Generalnom kapitulu 1982., podastro ih je na odobrenje Kongregaciji za redovnike i svjetovne institute, koja je dekretom od 25. prosinca 1986. odobrila i potvrdila Konstitucije Manje braće kapucina.

U ovom pokoncilskom vremenu kapucini ulažu velik napor da odgovore potrebama vremena i budu evanđeoski kvasac u Crkvi i u društvu. Nastoje stalno raditi na obnovi, aktivno se uključuju u evangelizacijska nastojanja Crkve, ali traže i načine kako da ostanu vjerni svojim korijenima. Posljednjih tridesetak godina broj članova se smanjio. Danas Kapucinski red ima oko 11.500 članova.

Vrhovni poglavar Kapucinskoga reda nosi naziv *general ili generalni ministar*. Biraju ga provincijali i delegati provincija iz cijelog svijeta na generalnom kapitulu koji se održava svakih šest godina. Mandat mu traje 6 godina. Generalni savjet nosi naziv *definitorij* i sastoji se od 8 *definitora* koji se u novije vrijeme biraju vodeći računa o jezičnim i teritorijalnim skupinama (tzv. cetusi) kako bi svi krajevi svijeta bili zastupljeni. Prvi definitor ujedno je *generalni vikar* i zamjenik je generala. Središte generalne uprave Reda je u Rimu. Pojedinom provincijom u Redu upravlja *provincijal ili provincijalni ministar*. Bira se svake tri godine na provincijalnom kapitulu. Provincijalni savjet čini definitorij a sastoji se od četiri *definitora*, od kojih prvi obnaša dužnost zamjenika provincijala i nosi naziv *provincijalni vikar*. Manja jedinica Reda od provincije nosi naziv *kustodija* koja je pod izravnom upravom generalne uprave. Kustodijom upravlja *generalni kustos* uz pomoć dva *savjetnika*. Ovi dužnosnici, kako u provincijama tako u kustodijama, svake tri godine biraju i imenuju mjesne poglavare koji nose naziv *gvardijani* u zajednicama koje imaju sve uvjete da budu *samostani*. Zajednice koje nemaju uvjete da budu samostani nose naziv *hospicij ili gostinjac*, a poglavari takvih zajednica imaju naziv *predstojnici*.

SAŽETAK

Kapucinski je red jedan od ogranaka franjevaštva. Nastao je u burnom razdoblju XVI. stoljeća. O značenju njegove pojave za Crkvu i za društvo svjedoči činjenica da su kapucini veoma brzo rasli i po broju članova i u svetačkim likovima. Kapucinski red krase evanđeoska jednostavnost, u duhu siromaštva sv. Franje, blizina puku, zbog čega su prozvani "pučki fratri", potom snažna misionarska djelatnost. Njihovu pastoralnu djelatnost krase propovijedanje, širenje pučkih pobožnosti, uvođenje u mentalnu ili mislenu molitvu. U nekim povijesnim razdobljima kapucini su se na herojski način istakli u njegovanju bolesnika, posebice za kužnih bolesti, a pratili su i kršćansku vojsku na bojnim poljima. Jednom riječi, kapucini su se znali kroz svoju povijest prilagoditi najrazličitijim apostolskim aktivnostima. Značajna je uloga kapucina i na području znanosti, kako onih svetih tako i prirodnih i svjetovnih najrazličitije vrste. Povijesni razvitak kapucina u prilogu je podijeljen na tri razdoblja: prvo razdoblje, doba nastanka i početnog rasta (1525.-1625.), drugo razdoblje, zlatno doba (1625.-1789.), treće razdoblje (1789.-danas).

RIASSUNTO

L'Ordine dei cappuccini (Ordo Fratrum Minorum Capuccinorum) è un brano del francescanesimo che ebbe l'origine nei turbolenti tempi del secolo XVI. L'importanza della sua comparsa per la Chiesa e per la società sta nel fatto del rapido incremento dei suoi membri, di cui molti divennero santi. La semplicità evangelica, nello spirito della povertà di s. Francesco, la vicinanza al popolo per cui sono chiamati "i frati del popolo", e poi l'attività missionaria, sono alcune delle caratteristiche più evidenti dei cappuccini. La loro attività pastorale è marcata dalla predicazione, dalla propagazione delle devozioni popolari, dall'iniziazione alla preghiera mentale. La cura dei malati, specie durante le epidemie delle malattie pestifere, l'assistenza dell'esercito cristiano nei campi di battaglia, sono le attività assistenziali svolte dai cappuccini in certi periodi storici in modo eroico. In una parola, i cappuccini hanno saputo durante la sua storia adattarsi alle attività apostoliche molto diverse. Nei vari settori delle scienze, sia per quanto riguarda le scienze sacre sia quelle naturali e delle belle arti, i cappuccini diedero un contributo molto rilevante. Lo sviluppo storico dei cappuccini presentato nell'articolo si divide in tre periodi: il primo periodo, lo sviluppo iniziale (1525-1625), il secondo, il periodo aureo (1625-1789), il terzo periodo (1789-fino ad oggi).

LITERATURA

1. BAŠNEC, Nikola, *Dolazak kapucina i njihova misijska djelatnost u Lici i Krbavi nakon oslobođenja od Turaka 1689. godine*, u: *Riječki teološki časopis*, 2 (1999), 251-294.
2. BEDENIK, Metod, *Die Kapuziner in Slowenien 1600-1750*. Dissertationsarbeit, Romae, PUG, Facultas Historiae Ecclesiasticae, 1973., ciklostilom.
3. BORAK, Hadrijan, *Kapucini*, u monografiji: *Osijek - Katolička Crkva jučer i danas*, Đakovo 1987., 69-76.

4. *Historia domestica in qua memorata digna provinciae, peccualiter vero conventus huius Essegginensis compendiose referuntur, ad usum venerab. patrum guardianorum pro tunc existentium accomodata ac exarari incepta anno 1763* (Ljetopis ili kućna povijest u kojoj se ukratko iznose činjenice vrijedne spomena iz Provincije, a napose iz ovog osječkog samostana. One su se počele zapisivati 1763. godine po običaju časnih otaca gvardijana koji su tada živjeli). Ljetopis je većim dijelom objavio Stjepan SRŠAN, *Osječki ljetopisi 1686.-1945.*, izd. Povijesni arhiv u Osijeku, Osijek 1993., 301-355.
5. IRIARTE, Lázaro, *Storia del francescanesimo*, ed. Dehoniane, Napoli 1982., o kapucinima: 259-290, 298-302, 313-314, 364-369, 482-486, 502-506.
6. KEMIVEŠ, Mirko, *Il culto dei santi nelle prediche di Stjepan da Zagreb (Matija Marković), O.F.M. Cap. (1669-1742)*, Tesi di Licenza, Pont. ateneo "Antoniano", Roma 1985.
7. MELCHIORE DA POBLADURA, *Cappuccini*, Dizionario degli Istituti di perfezione, vol II., ed. Paoline, Roma 1975., 203-252.
8. NOVAK, Nikola Stanko, *P. Štefan Zagrebec i njegov doprinos za hrvatski jezik i književnost*, seminarski rad na Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Zagrebu, Zagreb 1962., rukopis.
9. PETANJAK, Ivica, *Hrvatski religiozni prosvjetitelj kapucin fra Ortulf Brajdić Dalmatinac (1723.-1789)*, diplomatska radnja izrađena na KBF-u u Zagrebu, Zagreb 1995. Brajdićev rukopis čuva se u kapucinskoj knjižnici u Osijeku;
10. PETANJAK, Ivica, *Un predicatore nella Slavonia del 1700: Il cappuccino Ortulph Brajdić Dalmata (1723-1789)*, dissertatio ad licentiam, PUG, Roma 1998.
11. ŠAFARIĆ, Zlatko, *Fra Pavao Ivakić, splitski mučenik*, Split 1995; ISTI, *Fra Ante Tomičić, crtice iz života*, Split 1997.
12. ŠAGI-BUNIĆ, Tomislav Janko, *O. Angelik Bedenik iz Koprivnice: Pokušaj nacрта za životopis*, FOLIUM od 14. kolovoza 1962., 177-188.
13. ŠAGI-BUNIĆ, Tomislav Janko, *Redovnička zajednica kojoj je pripadao sluga Božji o. Leopold Bogdan Mandić* (Kratak pregled povijesti franjevac kapucina u Hrvatskoj). Prilog knjizi: P. PIETRO DA VALDIPORRO, *Otac Leopold*, Zagreb 1963., 235-264.
14. TENŠEK, Tomislav Zdenko, *Provincija bl. Leopolda Bogdana Mandića franjevac kapucina - Zagreb*, u: *Franjo među Hrvatima* (Zbornik radova franjevačkih zajednica u prigodi 750. obljetnice smrti sv. Franje Asiškoga /1226.-1976./), Zagreb, 1976., 169-173.
15. TENŠEK, Tomislav Zdenko, *Franjevac kapucin Bernardin Škrivanić i štovanje Majke Božje*, u zborniku: *Štovanje Bogorodice u Hrvata u XIX. i XX. stoljeću*, Izd. KS i Hrvatski mariološki institut, Zagreb 1990., 102-114.
16. TENŠEK, Tomislav Zdenko, *Hrvatski kapucini na Rijeci oko god. 1900*, Danica 1978., 80-84.
17. TENŠEK, Tomislav Zdenko, *Il Francescano-Cappuccino Bernardino Škrivanić (1855-1932) e la venerazione della Madonna*, u: *De cultu mariano saeculis XIX-XX. Acta Congressus Mariologici-Mariani Internationalis in sanctuario Mariano Kevelaer (Germania) anno 1987 celebrati*, Vol. IV, *De cultu Mariano saeculis XIX et XX usque ad Concilium Vaticanum II apud theologos necnon christifideles sanctitatae vitae praeclaros saec. XX*, Romae, Pontificia Academia Mariana Internationalis 1991, 191-210.

18. ISTI, *Udio Bernardina Škrivanića u hrvatskom katoličkom pokretu*, Izd. KAČIĆ, IX, Split 1977., 293-302.
19. TENŠEK, Tomislav Zdenko, *Život i djelo Bernardina Škrivanića (prilog nacrtu životopisa)*, u Zborniku radova s Međunarodnoga znanstvenog skupa o Bernardinu Škrivaniću, Rijeka, 7.-9. lipnja 1996: *Bernardin Nikola Škrivanić i njegovo vrijeme*, Rijeka 1997., 113-129.
20. TERAŠ, Mavricij, *Iz zgodovine, življenja in delovanja kapucinov*, Celje 1929.
21. VIŠE AUTORA, *Bedenik iz Koprivnice: kapucin, misionar, biskup*, izd. Matica Hrvatska - ogranak Koprivnica, 1995.
22. VIŠE AUTORA, *Bernardin Nikola Škrivanić i njegovo vrijeme*, Zbornik radova s Međunarodnoga znanstvenoga skupa o Bernardinu Škrivaniću, Rijeka, 7.-9. lipnja 1996., Rijeka 1997.

Primljeno: 2000-3-13